

PRÁCE S TEXTEM – BONUS

Zadání

Text 1

palcát; bít; leč;

léčka; šnuptychl; katedra;

platiti; píd'; lustr;

bolehlav; věru; calta

Text 2

Archaismy jsou slova zastaralá, jež byla nahrazena jinými slovy, ale tato dvě slova označují stále stejnou věc (např. *šenkýř* – *hospodský*).

Historismy jsou slova, které označují již neexistující věci, a tak se jedná o zastaralé věci, nikoli slova (např. *groš*).

1) Označ tři historismy z Textu 1. Úlohu řeš na základě definic uvedených v Textu 2.

- palcát
- bít
- leč
- léčka
- šnuptychl
- katedra
- platiti
- píd'
- lustr
- bolehlav
- věru
- calta

Text 1

okamžik; party; kauza;

e-mail; metropole; předmět;

zed'; kytara; rande;

pizza; jde o; televize

Text 2

Kalk neboli slovo přeložené je slovo, které vzniklo doslovným překladem slova z cizího jazyka, nebo slovo podle cizího předlohy vytvořené. Je to například slovo *mrakodrap*.

Slovo přejaté má původ v cizím jazyce, jeho pravopis je mohl přizpůsobit českému jazyku anebo zůstalo zcela nezměněné. Je to například slovo *on-line*.

2) **Vyber z Textu 1 všechna slova, která vznikla přejímáním. Úlohu řeš na základě informací uvedených v Textu 2.**

- okamžik
- party
- kauza
- e-mail
- metropole
- předmět
- zed'
- kytara
- rande
- pizza
- jde o
- televize

Text 1

zeměkoule; biskup; teploměr;

cukrovar; pozoruhodný; knihovna;

pivovar; výrobek; předpojatost;

vševěd; nadzvukový; vychytralost

Text 2

Slova vzniklá skládáním vznikla spojením dvou a více základových slov, která samostatně mají svůj vlastní význam. Příkladem může být slovo *hnědozem*.

3) Vyber z Textu 1 slova vzniklá skládáním. Úlohu řeš na základě informací uvedených v Textu 2.

- zeměkoule
- biskup
- teploměr
- cukrovar
- pozoruhodný
- knihovna
- pivovar
- výrobek
- předpojatost
- vševěd
- nadzvukový
- vychytralost

Text 1

prales; výlet; dávat;

srovnat; strojovna; mlynář;

zabránit; učitelský; lesník;

obrazný; doplatek; rybička

Text 2

Slovo vzniklé odvozováním pomocí předpony vzniká připojením předpony ke slovu základovému. Například když u slova *nést* přidáme předponu *při-*, vznikne nám nové slovo *přinést*.

Slovo vzniklé odvozováním pomocí přípony vzniká připojením přípony ke slovu základovému. Například když u slova *moře* přidáme příponu *-ský*, vznikne nám nové slovo *mořský*.

4) **Vyber všechna slova z Textu 1 vzniklá odvozením pomocí předpony. Úlohu řeš na základě informací uvedených v Textu 2.**

- prales
- výlet
- dávat
- srovnat
- strojovna
- mlynář
- zabránit
- učitelský
- lesník
- obrazný
- doplatek
- rybička

Text 1

rostlinstvo; dveře; housle;

ovce; zrní; hmyz;

uhlí; obecnstvo; Velikonoce;

brýle; Vánoce; nůžky

Text 2

Podstatná jména pomnožná mají tvar pouze množného čísla, ale mohou označovat pouze jednu věc. Spadá mezi ně například slovo *vidle*.

Podstatná jména hromadná mají tvar pouze jednotného čísla, ale označují více věcí téhož druhu. Spadá mezi ně například slovo *lidstvo*.

5) **Z Textu 1 vyber všechna slova hromadná. Úlohu řeš na základě informací uvedených v Textu 2.**

- rostlinstvo
- dveře
- housle
- ovce
- zrní
- hmyz
- uhlí
- obecnstvo
- Velikonoce
- brýle
- Vánoce
- nůžky

Text 1

Mořští koníčky žijí v tropickém a mírném pásu v pobřežních oblastech celého světa. V závislosti na druhu (existuje jich celkem 32) mohou být menší než palec u nohy, anebo dosahují velikosti až 30 cm. Tyto ryby se na mořské prostředí adaptovaly zajímavým způsobem – chápavý ocas jim umožňuje zachytit se podvodní vegetace, rypcem nasávají malé koryše a jejich kůže skrývá ochranné kostní výrůstky.

Sameček má v břiše vak, kam mu samička na samém konci námluv naklade vajíčka. Reprodukční proces začíná společným každodenním plaváním před úsvitem, proplétáním ocasů a nakonec vše vyvrcholí námluvami – speciálním tancem, který trvá až osm hodin. Podle odborníků je důležité, aby v páru oba synchronizovali své pohyby tak, aby sameček byl schopný přijmout vajíčka, když je samička připravena.

Samotné těhotenství pak trvá 10–25 dní. Z vajíček se v samečkově vaku vylíhnou malí koníčky. Otec se o ně stará, postupně jim reguluje slanost vody v pouzdře a připravuje je na život v moři. Nosí jich až 2000 najednou. Když jsou koníčky připraveni spatřit svět, dostane sameček svalové kontrakce a s jejich pomocí vypudí mladé z vaku. Často během tohoto procesu změní barvu, pravděpodobně kvůli neuvěřitelnému výdeji energie.

(www.national-geographic.cz)

Text 2

Souvětí souřadné je takové souvětí, kde se vyskytnou alespoň dvě věty hlavní a libovolného počtu vedlejších vět. Věty mohou být propojeny jak pouze čárkami, tak i spojovacími výrazy.

Souvětí podřadné je takové souvětí, kde se vyskytuje jedna věta hlavní a alespoň jedna věta vedlejší. Věty mohou být propojeny jak pouze čárkami, tak i spojovacími výrazy.

6) Které z následujících tvrzení o Textu 1 je pravdivé? Úlohu řeš na základě definic uvedených v Textu 2.

- V textu jsou podtržena dvě souvětí souřadná.
- V textu jsou podtržena dvě souvětí podřadná.
- V druhé části textu je podtrženo souvětí souřadné, ve třetí části textu je podtrženo souvětí podřadné.
- V druhé části textu je podtrženo souvětí podřadné, ve třetí části textu je podtrženo souvětí souřadné.

Text 1

Tanystropheus měl gigantický krk, tvořený třinácti protáhlými obratli. Zcela jistě v tom byl evoluční důvod, rozšířený dosah dlouhatánského krku představoval benefit. Jenže evoluce za to vyžadovala daň. Naznačil ji již v roce 1830 Henry De La Beche obrazem s názvem *Duria Antiquior*, na němž krk pravěkého plaza přecvakávají čelisti *Ichthyosaura*.

Nyní domněnka dostala vědecký doklad. „Jsou to jedny z nejděsivějších zkamenělin, které jsem viděl. Lze na nich vidět násilí světa, v němž ještě požíral ještěra,“ komentuje nález, který hypotézu podpořil, Steve Brusatte z Edinburské univerzity.

Nálezy, které poskytly důkaz o slabině dlouhokrkých ještěrů, byly hned dva. Jedním bylo tělo velikánského *Tanystrophea*, dlouhého šest metrů, druhé ostatky patřily menšímu, měřil metr a půl. Z obou ještěrů se dochovala jen hlava a část krku. „Celý krk se zlomil přesně v jednom místě. Byl zlomený najednou, a protože tam jsou stopy zubů, je docela přesvědčivé, že ho rozkouslo nějaké zvíře,“ poznamenává Stephan Spiekman, spoluautor studie, která vyšla v magazínu *Current Biology*. Vědci zamítají možnost, že by ji na obratli zanechal například mrchožrout. Na kostech by se podepsal výrazněji a rozsáhleji.

Výzkumníci řeší i pachatele. Stopy porovnali se zuby a čelistmi predátorů, kteří s oběťmi sdíleli životní prostor. Jako útočník připadá v úvahu *Ichthyosaurs*, *Nothosaurus*, nebo *Helveticosaurus*.

„Zdá se, že dlouhé krky byly jistou super-vlastností, která ještěrům dovoľovala přepadat kořist tak, že prudce vystřelovali hlavu jako harpunu,“ dodává Steve Brusatte. „Jenže všichni superhrdinové mají nějakou slabost. Kryptonitem těchto zvířat byly právě jejich dlouhé krky, protože je činily zranitelnými v případech útoků ze strany jiných ještěrů.“

(www.idnes.cz, upraveno)

Text 2

Charakteristika přímá je explicitní vyjádření vlastností nebo vzhledu popisované osoby, zvířete, věci, atd. Charakteristikou přímou je např. *Petr je lakomý*.

Charakteristika nepřímá je nepřímé vyjádření vlastností nebo vzhledu popisované osoby, zvířete, věci, atd. Využívá opisu jednotlivých vlastností na příkladech daného chování, nebo opisu vzhledu za pomoci přirovnání. Charakteristikou nepřímou je např. *Petr by si nechal pro korunu koleno vrtat*.

7) Které z následujících tvrzení odpovídá třetí části Textu 1? Úlohu řeš na základě definic uvedených v Textu 2.

- Tato část textu obsahuje přímou a zároveň nepřímou charakteristiku *Tanystrophea*.
- Tato část textu obsahuje přímou, nikoli však nepřímou charakteristiku *Tanystrophea*.
- Tato část textu obsahuje nepřímou, nikoli však přímou charakteristiku *Tanystrophea*.
- Tato část textu neobsahuje přímou a zároveň ani nepřímou charakteristiku *Tanystrophea*.

Text 1

Jelikož v neděli přemohla nasazenou osmičku Řekyni Sakkariovou, na Podoroské, až 103. hráčce poradí, si podle předpokladů měla smlsnout. Nicméně argentinská semifinalistka turnaje z roku 2020 ukázala, že na antuce umí svůj výkon pozvednout na nebezpečnou úroveň.

„Až na to, že mi hned v úvodním gamu utekl servis, jsem první set zvládla velmi dobře,“ pustila se Muchová do popisování průběhu duelu. „Hrála jsem agresivně, padalo mi to tam, soupeřce jsem nedala moc šancí.“ Jenže Podoroská v pauze mezi sadami využila přestávky na odchod do šatny a na záchod, po níž excelovala.

„Malinko jsem ztratila soustředění, ona se chytla a začala hrát velmi dobře. A set šel pak hodně rychle,“ přiznala Češka. Zároveň odmítla, že by jí v tenise nechvalně známý kanár pošramotil psychiku. „Skóre 0:6 neberu jako nášup nebo něco, co by mě mělo srazit. Ona jen zahrála dobře, kdežto já měla pár šancí, které jsem nevyužila. Navíc za stavu 0:5 jsem si popravdě řekla, že už se budu soustředit spíš na třetí set. Trošku jsem ztratila důvěru, že průběh otočím, v šestém gamu jsem se chtěla hlavně rozšvihat.“ A vysvětlila, že náhlý výpadek nezapříčinil ani zásah lékařského týmu, který si po úvodním setu povolala na kurt. „Měla jsem strašné sucho v krku, furt jsem kašlala, takže jsem jen chtěla nějaké pastilky. Ze začátku jsem si říkala, co v nich bylo, že mě trošku uspaly, ale ne, to samozřejmě říkám s nadsázkou,“ usmívala se.

Klíčovou otázkou před třetí sadou bylo: Udrží nabuzená Podoroská nastolený trend, nebo se Muchová vzpamatuje? Rozuzlení nabídl až sedmý game, v němž rodačka z Olomouce uspěla na příjmu. A od skóre 3:3 uhrála všechny tři zbylé hry. „Bylo důležité, že jsem si držela servisy, protože jsem prohrávala i 1:2 a 0:30. Naštěstí se mi povedlo vrátit k tomu, co jsem hrála na začátku. Byla jsem agresivnější, víc jsem chodila do lajn. A jak se mi podařilo jí brejknout, zlomilo se to možná i v ní.“ Vydřeným úspěchem si zajistila třetí kolo na třetím ročníku Roland Garros v řadě. „Určitě bych se ráda koukla dál,“ nezastírá. V pátek se však střetne s neoblíbenou soupeřkou. Rumunkou Beguovou, s níž prohrála oba dosavadní duely, včetně druhého kola pařížského grandslamu 2019. „Na antuce je velmi nepříjemná,“ ví Muchová.

(www.idnes.cz, upraveno)

Text 2

Nespisovný útvar českého jazyka, který je charakteristický pouze pro určitou skupinu (sociální, profesní či lokální skupina) obyvatel, označujeme jako slang. Např. *rajón* je vojenským slangem.

8) Označ všechny odstavce Textu 1, ve kterých se vyskytuje slang. Úlohu řeš na základě definice uvedené v Textu 2.

- 1. odstavec
- 2. odstavec
- 3. odstavec
- 4. odstavec

Text 1

Nejsme vláda ani parlamentní opozice. Nevyřizujeme si v obecních volbách žádné velkostranické účty. Teplice nám nepomohou posunout pánové Fiala, Babiš, ani Okamura. Nebydlí tu a už vůbec tady nekandidují. My jsme skuteční Tepličáci, kteří chtějí, aby se tady co nejlépe žilo, protože tady sami žijeme a pracujeme. Posunout město dál, dát mu nový impuls, zvládnout všechny těžkosti současnosti a nenechat nikoho padnout na hubu. Je to náročné, to víme. Nejsme spasitelé ani andělé, jsme normální lidé. Přesto máme nejen chuť, ale i dostatečné dovednosti a zkušenosti z reálného života, díky kterým to zvládneme. Přijďte prosím k volbám 23. a 24. září a podpořte nás, volte kandidátku č. 3. Víme jak na to, uděláme to a odpracujeme to.

Jak by měly Teplice vypadat, až bude končit vaše volební období?

Moje vize je čisté, bezpečné a prosperující město. I přes možné přicházející problémy energetické krize. Nebude to město s nádechem zapadákova kdesi v bývalých Sudetech, plné sociálně vyloučených lokalit. Bude to město, kam se budou mladí, vzdělaní občané po studiích vracet, ne odcházet.

Kdo by vás měl volit?

Chytří lidé ve věku, kdy už získali určité zkušenosti a nechají se opíjet rohlíkem. Ani koblihou (smích). Se smýšlením od středu doleva. Rozhodně necílíme na sluníčkáře, aktivisty a extrémisty.

(www.pr.denik.cz, upraveno)

Text 2

Pomocí dysfemismu se neutrální až radostná skutečnost vyjádří hrubějším způsobem, např. místo neutrálního pojmenování *pít* se použije dysfemismus *chlemtat*.

9) **Ve kterém z následujících úseků Textu 1 se nevyskytuje dysfemismus? Úlohu řeš na základě definice uvedené v Textu 2.**

- My jsme skuteční Tepličáci, kteří chtějí, aby se tady co nejlépe žilo, protože tady sami žijeme a pracujeme.
- Posunout město dál, dát mu nový impuls, zvládnout všechny těžkosti současnosti a nenechat nikoho padnout na hubu.
- Nebude to město s nádechem zapadákova kdesi v bývalých Sudetech, plné sociálně vyloučených lokalit.
- Rozhodně necílíme na sluníčkáře, aktivisty a extrémisty.

Text 1

Bílý dům v pátek zveřejnil shrnující přepis dubnového telefonátu amerického prezidenta Donalda Trumpa s Volodymyrem Zelenským, ve kterém mu gratuloval k vítězství v prezidentských volbách na Ukrajině a zval ho na návštěvu Washingtonu. Trumpův úřad dal přepis k dispozici v době, kdy ve Sněmovně reprezentantů vypovídala bývalá velvyslankyně na Ukrajině Marie Yovanovitchová. Kongresmani prezidenta vyšetřují kvůli jeho postupu vůči Kyjevu.

Telefonický hovor se uskutečnil 21. dubna, kdy Zelenskyj vyhrál druhé kolo prezidentských voleb. Trump, který hovořil z paluby prezidentského speciálu Air Force One, budoucí hlavě Ukrajiny gratuloval. „Rád bych vás pozval do Bílého domu. Je toho hodně, o čem máme hovořit, ale jsme pořád s vámi,“ řekl Trump Zelenskému. Ten ho předtím opakovaně zval na svou inauguraci.

Trump pozvání na Zelenského slavnostní uvedení do úřadu neodmítl, zároveň mu ale účast neslíbil. Ujistil ho však, že přinejmenším do Kyjeva vyšle na ceremonii delegaci na vysoké úrovni. Za to Zelenskyj předem poděkoval. Trumpovi také řekl, že je těžké o přednostech Ukrajiny hovořit, takže by se měl sám přesvědčit, jak skvělou zemí Ukrajina je. Na to mu Trump řekl, že vřelost Ukrajinců mu je známá ještě z dob, kdy vlastnil soutěž krásy Miss Universe.

Jádrem sporu mezi demokratickými kongresmany a Trumpem je prezidentův červencový hovor se Zelenským. Trump chtěl podle kritiků nátlakem na Kyjev získat kompromitující informace na svého volebního soka Joea Bidena, čímž se pokusil zneužít Ukrajinu ve volebním boji v USA. Demokraté nyní vyšetřují, zda Trump zneužil své pravomoci. Pokud k takovému závěru dospějí, chtějí zahájit proces prezidentova sesazení z úřadu, takzvaný impeachment.

(www.lidovky.cz, upraveno)

Text 2

Metafora je označení přenesením významu na základě vnější podobnosti. Objekt je vizuálně podobný předmětu, podle kterého ho pojmenováváme. Metaforou je např. *moře problémů*, kdy „moře“ označuje velké množství něčeho.

Metonymie je označení přenesením významu na základě vnitřní souvislosti. Objekt se vizuálně nepodobá předmětu, podle kterého ho pojmenováváme, ale mají spolu určitou vnitřní souvislost. Metonymií je např. *vypít sklenici*, kdy nepijeme sklenici, nýbrž obsah sklenice.

10) Označ odstavce, ve kterých se vyskytuje alespoň jednou metonymie. Úlohu řeš na základě informací uvedených v Textu 2.

- 1. odstavec
- 2. odstavec
- 3. odstavec
- 4. odstavec